

ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА АНГЛОМОВНОЇ БАЙКИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ЗМІНИ В ЇЇ КОМПОЗИЦІЙНО-СМИСЛОВІЙ СТРУКТУРІ

У статті виявлені тенденції та зміни у композиційно-смісловій структурі англomовної байки, які є результатом взаємодії мовних і позамовних чинників її розвитку на тлі змін типів художньої свідомості й видів поетичного мислення, що зумовлюють головні лінії й напрями історичного руху байки. Пропонуються результати концептуально-семантичного аналізу композиційного, смислового та функціонального аспектів байки.

Ключові слова: *байка, композиційно-сміслова структура, парабола, руйнація жанру, концептуально-семантичний аналіз, поетичне мислення, концепт, концептуальна метафора..*

The article focuses on revealing tendencies and changes within the compositional structure of the English and American fable. The main directions of its historical development are explained by the interaction of linguistic and extralinguistic factors at the background of changes of the types of poetic thinking. The article suggests the results of conceptual and semantic analysis of compositional, semantic and functional aspects of the fable.

Key words: *fable, compositional structure, parabola, destruction of genre, conceptual and semantic analysis, poetic thinking, concept, conceptual metaphor.*

Байка, один з найстаріших жанрів у світовій літературі, генетично походить від казки про тварин, так званого “аполога”, від якої він поступово відокремлюється [1: 328]. Байка належить до ліро-епічного роду літератури та є посередньою ланкою, сходинкою між міфом і героїчним епосом [2: 187].

У розвитку жанру байки викристалізуються в загальних рисах два напрями, дві головні тенденції – Езопові байки-притчі та байки доби класицизму (Ж.Лафонтен). Отже, інтерес до байки не випадковий. Він пояснюється двоїстістю її природи, яка містить у собі два начала: морально-психологічне (моралізаторське) й власне літературне (поетичне). Питання про те, якій меті перш за все повинна відповідати байка, яке її начало, є головним і було висвітлене в багатьох працях [3; 4; 5; 6].

Актуальність статті зумовлена тим важливим місцем байки у суспільно-політичній дійсності, від якої вона відштовхується, й до якої повертається. Байка ставить запитання, порушує глобальні проблеми суспільства, стає об'єктом культури та інструментом вивчення соціуму. Крім того, вивчення байки здійснюється на теренах новітньої парадигми лінгвістичних знань, орієнтованої на виявлення характеру взаємодії між мовою і мисленням, на з'ясування того, як зміни життя відбито у семантиці тексту байки.

Аналіз доробків, що присвячені дослідженню байки в різні періоди її розвитку від Античності до сьогодення, дозволив виявити наукові підходи до її вивчення та особливості її еволюції. Так, у руслі лінгвостилістичного напрямку байка є типовою моделлю літературного твору та характеризується сталими прагматичними, композиційно-структурними, тематичними та власне стилістичними ознаками [3]. У межах жанрово-функціонального підходу [7; 8; 9; 10; 11] здійснюється розгляд жанрової специфіки й функціональних властивостей байки як соціально-зумовленого жанру та зазначається, що протягом свого багатовікового існування функція байки (від морально-оцінювальної до сатиричної) змінюється [9: 121]. У рамках системно-структурного та його розвинутого варіанта – синергетичного напрямку [12] байка вивчається як система у взаємодії, кооперації лінгвістичних і екстралінгвістичних чинників, тобто як система самоорганізації й саморозвитку літературного жанру [12: 5]. У дослідженнях структурно-семантичного підходу розглядається зв'язок між сюжетом,

фабулою та змістом байки [6], виокремлюються композиційні та структурно-семантичні особливості тексту байки [6; 10; 12; 13; 14], які забезпечують зв'язність тексту байки [15].

Вибір теми нашого дослідження зумовлений тим, що “жорсткий” жанр байки [13; 16], зокрема англомовної байки зазнає змін через зрушення в її композиційно-смісловій структурі (далі КСС). Виявлення онтологічних і гносеологічних властивостей байки здійснюється шляхом з'ясування тенденцій та змін в її розвитку, що зумовлені мовними і позамовними чинниками.

Визначення мовних чинників пов'язано з параметрами значення, смислу, змісту й функцій. Їх опис відбувається через аналіз трьох основних аспектів байки: композиційного, смислового та функціонального. Дослідження композиційного аспекту байки включає параметри формального, формально-змістового, структурно-семантичного та жанрово-стилістичного рівнів. Смісловий аспект байки задається параметрами змістово-сміслового рівня, що пов'язаний з розширенням спектру тематики та змінами в образній системі. Функціональний аспект передбачає виявлення особливостей функціонування байки в різні літературно-стильові епохи.

Зрушення в КСС англомовної байки спричинені змінами типів художньої свідомості й видами поетичного мислення, які вважаються нами позамовними чинниками генези байки як жанру, та зумовлюють головні лінії й напрями її історичного руху.

На основі аналізу змістово-сміслового параметра нами виявлено **тенденцію до розширення спектра тематики або системи тематичних полів** [17: 26], що призводить до **модифікації функцій байки**. Кожна епоха формує свої ключові теми, які проектуються на тексти байок. Так, у часи античного раціоналізму [18: 48] увага байкаря фокусується навколо питань життя людини, її стосунків з навколишнім середовищем. Отже, первинна тематика античної байки (Езоп) – це викриття негативних людських якостей. Центральну позицію займають зображення типових життєвих ситуацій,

зіткнення добра й зла, позитивного й негативного. Концептуальний аналіз семантики текстів байок Езопа, Федра та Бабрія дозволив виявити концептуальні метафори, які відображають основні тенденції у тематичному репертуарі класичної байки: СВІТ Є ПАНУВАННЯ ЗЛА, ДОЛЯ Є ЗМІНИ, МІНЛИВІСТЬ, ПРИСТРАСТІ Є ЗЛО, ВИДИМІСТЬ Є ОМАНА, СУПЕРНИСТВО З СИЛЬНІШИМ Є НЕВДАЧА [19: 116-120]. В епоху Середньовіччя основними цінностями людини стає її душа, внутрішній світ, потойбічне життя, на авансцену виходять уявні світи, події, дії, персонажі – сутності, що не мають референтів у реальному світі [20: 12-13]. Поява Євангелія та легенд про Христа сповіщає зародження нових тем, пов'язаних з релігією спасіння – формою прихованого процесу визрівання особистості [21: 24]. Крім того, середньовічна людина була схильною до скеровування у життя не стільки логічними роздумами, скільки догматично прийнятими настановами. Вона більше довіряла таємничим знакам та символам, містичним видінням, ніж самостійному критичному мисленню. У тексті англійської байки доби Середньовіччя семантичного значення набувають релігійні концепти БОГ, БІБЛІЯ, АПОСТОЛ та психологічний концепт СОН: “*Again, I beg, look well at what is meant / By the Book of Daniel in the Old Testament, / Whether he held that dreams are vanity!*” [22: 1614]; “*For truly, of whatever is written, all / Is written for our doctrine, says St.Paul.*” [22: 1621].

Таким чином, у добу Античності та Середньовіччя першочерговими були *риторична (дорадча), дидактична (повчальна) функції*. Також простежується й *розважальна* функція (Бабрій), але вона не є пріоритетною. Головний зміст байки, як несподіване розв'язання сюжету, супроводжувалося, як правило, економним слововживанням [10: 17].

Перехід від раціонально-логічної свідомості Античності [23: 119], ірраціональної свідомості Середньовіччя [23: 337] до індивідуально-творчої доби Просвітництва [24: 327] сприяє розширенню топіків англійської байки: від викриття певних негативних властивостей особистості до висвітлення соціальних, філософських та морально-етичних норм. **Тенденція до більш**

глибокого тлумачення усталених концептів (ДОБРО й ЗЛО) пов'язана з тим, що байка стає художнім втіленням ідей пануючого філософського світогляду, пошуком відповіді на запитання “Чого людина прагне?”, “Що є добрим?” [25: 153] на відміну від домінантних ідей попередніх епох, таких як СВІТ Є ЗЛО, ЛЮДИНА Є БОЖЕ ТВОРІННЯ і повинна жити так, як це диктує Боже провидіння [25: 152]. Особистісна діяльність спрямовує людину не на споглядання, копіювання реального світу, а спонукає її до діяльності з утвердженням себе у цьому світі. Так, концептуальний аналіз байки Б.Мандевіля “The Grumbling Hive: or, Knaves Turn'd Honest” [26] довів, що спостерігається зміщення фокусу уваги на концептуальні метафори ДОБРОДІЙНІСТЬ Є ЗДОБУТОК, ЕГОЇЗМ Є ПОРОК, ПРАЦЯ Є ДОБРОДІЙНІСТЬ, які є узагальненням змісту всього тексту байки, свого роду лаконічною парафразою смислу. Ключова ідея байки полягає в антиномічному русі думок [18: 132], у парадоксальному ствердженні про гармонійне співвідношення добродійності та пороку як відвічних властивостей людської натури [24: 208]. Тобто, егоїсти (ЕГОЇЗМ Є ПОРОК) є корисними громадянами, адже нагромаджуючи різноманітні багатства для себе (ПРАЦЯ Є ДОБРОДІЙНІСТЬ), вони спричиняють циркуляцію капіталів, полегшуючи життя собі, вони водночас полегшують його іншим (ВЛАСНИЙ ІНТЕРЕС / СУСПІЛЬНИЙ ІНТЕРЕС) [25: 155]. Наведену думку ілюструють останні рядки моралі: “*Bare Virtue can't make Nations live / In Splendour*” [26: 12] – “Бездіяльна добродійність не в змозі зробити націю процвітаючою”. Байка Б.Мандевіля активізує принцип “природної тотожності інтересів” (Д.Юм, Е.Шефтсбері), тобто “гармонізацію егоїзмів, яка природно приводить в результаті до добра загалу” [25: 155].

Отже, функція байки доби Просвітництва змінюється на *соціально-критичну*, яка продовжує своє існування поряд із *сатиричною* у текстах байок доби реалізму та модернізму. Смисловою домінантою байок цього періоду стає суспільство та особистість людини, її поведінка, що детермінована суспільно-політичною спрямованістю життя. Концептуально-

семантичний аналіз корпусу байок дозволив виокремити низку концептуальних метафор, які ілюструють змістове навантаження текстів: ЛЮДИНА Є СЛАБКІСТЬ, СУСПІЛЬСТВО Є НЕСТАБІЛЬНІСТЬ, ЛЮДИНА Є ПОТВОРА ЦИВІЛІЗАЦІЇ, БАГАТСТВО Є ОСНОВА СУСПІЛЬНОГО ЗЛА, КОМЕРЦІЯ Є ГРАБУВАННЯ, КАПІТАЛ Є ОПОРА ПОГАНОВОГО КЕРУВАННЯ [27: 146]. Актуальності набуває концепт ПОЛІТИКА. Зовнішньо-вербальний рівень текстів байок [28] провокує осмислення концепта ПОЛІТИКА через концептуальну метафору ПОЛІТИКА Є ТЕМНА СПРАВА, що в різних словесних поетичних образах має різну спеціалізацію: ПОЛІТИКА Є ТЕМРЯВА („*It was growing late when Jamrach came to the margin of what appeared to be a lake of black inn, and there the road terminated*”); ПОЛІТИКА Є ПЕТЛЯ (“*Put your neck in this **noose**, and I will tow you over*”); ПОЛІТИКА Є БРУД (“*In the due time he was dragged across, half strangled, and dreadfully **beslubbered** by the **feculent** waters*”) [28].

Таким чином, викриття негативних властивостей людини як домінуючої смислової константи канонічної байки поступилося місцем зображення людства в цілому, суспільства, держави, що сприяє динамічному руху кола концептів соціального значення.

Англомовна байка зазнає зрушень у тематичному аспекті, що приводить до розширення її смислового, змістового навантаження, а також відображає віхи її еволюції у функціональному плані. Байка слугує не лише естетичній функції: зображальній й виражальній, а й прагматичній: соціальній, що відбиває ставлення байкарів до суспільства.

Зміни структурно-семантичного параметру байки мають відображення у певному розміщенні складників її КСС. Структурний вигляд античної байки [8: 109] має тричлену будову: передмова, розповідь, мораль. Аналіз фактичного матеріалу дозволив виявити, що серед усього корпусу текстів англомовної байки передмову містять байки епохи Просвітництва. Яскравим прикладом є байки Дж.Гея [29].

Передмова є концептуально важливим фрагментом тексту байки, оскільки тут формулюється ідея байки, її концепт, що концентрує в собі результати авторського освоєння дійсності, тобто передмова є згортанням змістовно-концептуальної інформації, роздумом, сигналом концепту [30: 80, 140], який допомагає відновити ланцюг причин та наслідків, рушійних сил та інтенцій, пояснювальною формою авторського мислення. Отже, така закономірність пояснюється **тенденцією до узагальнення авторської точки зору**. Актуалізація когезії передмови, що архітектонічно виділяється в окремі строфи, відбувається через безпосередній контакт байкаря з читачем, виражений звертаннями та займенниками: *“What stranger wonders does he write! / We read, and in description view / Creatures which Adam never knew: / For, when we risk no contradiction, / It prompts the tongue to deal in fiction. / Those things that startle me or you, / I grant are strange; yet may be true”* [29].

Дослідження формального параметра байки доби реалізму [28] дозволило виявити **тенденцію до компресії єдиної композиційної схеми** традиційної байки, що є чотирьохрівневою [19: 122]: експозиція, зав'язка, дія, несподіваний результат. Злиття експозиції та зав'язки сприяє стислості тексту байки – за своєю будовою деякі байки [28] складаються з одного чи двох речень. Як наприклад байка А.Бірса “The Fox and the Grapes”: *“A Fox, seeing some sour grapes hanging within an inch of his nose, and being unwilling to admit that there was anything he would not eat, solemnly declared that they were out of his reach”*.

Тенденція до поширення композиційної схеми є результатом появи нових ланцюгів у сюжетній формулі (“мотивування дії” та “мотивування результату”). Такі зміни зумовлені використанням композиційно-мовленнєвих (ліричні відступи) та архітектоніко-мовленнєвих форм (діалог, монолог). Останні сприяють значному поширенню обсягу тексту байки (формально-змістовий рівень). Так, наприклад, об'ємний монолог головних персонажів байки Середньовіччя [22] з вкрапленнями цитат на авторів цієї епохи (“Cato” – “Катон”, “St.Kenelm” – “блаженний Кенельма”,

“*Macrobius*” – “*Макробій*”) є структурним елементом розвитку сюжету. Функція монологу, на нашу думку, двоїста: по-перше, його центральна позиція віддзеркалює пануючу історичну концепцію доби, яка ґрунтується на парадоксальному мисленні, що за С.С.Аверінцевим, було характерною рисою християнського світогляду [31: 331]; по-друге, утворює оптимістично-комічну тональність тексту байки, квінтесенцію якої створюють алюзія та порівняння: “*Yes, in St.Kenelm’s life I have also read – / He was the son of Synewulf, the king / Of Mercia – how this Kenelm dreamed a thing*” [22: 1614]. У руслі жанрово-стилістичного параметра дослідження байки треба акцентувати увагу, на нашу думку, на запозиченні сюжетів як найдавнішої й найстійкішої частини байки [19: 121]. Байку іноді називають притчею, параболою [7: 76], алегоризм її розповіді дає можливість тлумачення одного й того самого сюжету. Така властивість простежується у світовій байкарській традиції та свідчить про параболічний тип мислення. Проведений нами аналіз текстів байки дозволив відслідкувати **тенденцію до реінтерпретації сюжету**, яка обумовлює нове наповнення деталями розповіді та розв’язки тексту. Переосмислення сюжету відбувається шляхом вживання оксиморону, алюзії, сутність якої полягає у виникненні між двома текстами цілої низки додаткових зв’язків, аналогій, паралелей, контрастів, протиставлень. За допомогою алюзії здійснюється повна та часткова трансформація казкових, фольклорних та байкарських образів. Так, наприклад, байка доби реалізму [28] частково успадковує подієву основу змісту та байкарські образи (“the Grasshopper”, “the Ant”). Відповідь мурашки співпадає з реакцією персонажа в класичному сюжеті, проте несподіванки набуває фінальний елемент байки: “*So I did*”, said the Grasshopper; “ *so I did; but your fellows broke in and carried it all away*” [30] – “*Я так і зробив*”, сказав коник; “*я зробив; але твої дружбани вдерлися та все винесли*”. Введення другорядного персонажу (“fellows”) спричиняє руйнації канонічного сюжету, невизначеності смислу. Ми вважаємо, що ТРУД (ПРАЦЯ) осмислюється байкарем як ЗАСІБ НАЖИВИ, як процес, за допомогою якого А (“коник”) здобуває власність

для Б (“дружбани”) на відміну від античної байки, де ПРАЦЯ Є СКАРБ, ДОСЯГНЕННЯ [19: 119], ТРУД Є БЛАГО [6: 152]. Таким чином, реінтерпретація сюжету є результатом **відкритості** та **дисипативності змісту** тексту байки, тобто існує можливість обміну інформацією між першоджерелом та навколишнім світом [32: 114]. Байка підтримує, начебто “живиться” (рос. подпитывается) завдяки цьому обміну. Очевидна її відкритість читацькому та письменницькому середовищу, що корелює з вилученням більш ніж одного смислу або необмеженістю інтерпретацій [33: 414].

В аспекті образності як домінуючої ознаки байки нами відстежена **тенденція до вбирання елементів інших жанрів**. Про це свідчить залучення до динамічного розвитку подій людських персонажів [28; 34; 35]. Презентація “обсягу їхнього життя” [1: 273] “схоплена” жанром невеличкого оповідання з акцентуацією особливостей людського характеру: типові взаємини між членами родини, детальне зображення повсякденного життя [35]. Ілюстрацією того, що англійська байка набуває рис іншого жанру, є гротескність образів. Так, у байці Дж.Ейда “The Fable of the Honest Money-Maker and the Partner of His Joys, Such as They Were” виявлено гротескний образ дружини заможного фермера, яка уподібнюється **МАШИНИ, МЕХАНІЗМУ**. Зміст наведеної метафори вилучається через семантичний аналіз низки номінативних одиниць, які мають спільну сему “припинення функціонування механічного устрою”: “to run down” – “зупинятися” (про годинники), “to fail” – “виходити із строю”, “to wear out” – “зношуватися”, “to break in” – “ламатися”: “*When he took her over to his House to break Her in, the Paper at the County Seat referred to them as the Happy Couple*”; “*His Wife began to Fail*”; “*But Henry’s Wife was Gaunt and...all Run Down*”; “*...she seemed to be Worn Out*” [35].

Введення персонажу людини в композиційно-мовне полотно тексту байки зумовлює диференціацію його функцій, а саме: власне виконавець дії [28; 35], споглядач [29], “третейський суддя” [34] – особа, яка не бере участі

в зображуваному конфлікті, проте розв'язує суперечку між персонажами-антагоністами.

У текстах байок доби реалізму [28] діють не лише тварини як носії певних людських властивостей, а й персонажі, що не мають безпосереднього відношення до світу байкарських фігур: *“The Moral Principle, the Material Interest, the Moral Sentiment, the Lightning, the Ineffective Rooter, the Noser, the Note, Stuffed Thug, Stuffed Chief of Police”*. **Тенденція до активізації прийому незвичайних персонажів** свідчить про розвиток індивідуально-творчої художньої свідомості, тобто вираження байкарем своєї індивідуальності. Цим продиктовано й пошук раніше не використаних образів.

Персонажі англomовної байки XIV – XX століття наділені більш індивідуальними, суто людськими рисами на відміну від алегоричних схем персонажів традиційної байки. Вони не лише персоніфікують певну людську властивість (лев – мудрість, лиса – хитрощі), проте самі поводяться як людина, мешкають у суспільстві, яке є точною копією реального суспільства з його достоїнствами та недоліками. Інтерпретаційно-текстовий аналіз текстів байок дозволив стверджувати, що властива раціонально-логічному типу свідомості стилістична та жанрова канонізація змістилася баченням індивідуальним. Нововведенням можна вважати значне вживання розмовної лексики, що суперечить текстам канонічної байки: *“What the hell’s the matter with you? I bring you rice and peas and coconut oil, don’t I? Love is something you put away in the attic with your wedding dress. Forget it”* [34]. Крім того, дослідження семантики номінативних одиниць свідчить про використання лексики “світу людини”: *coffee, breakfast, flypaper, gun, zippers, liquor* тощо. Отже, тенденція до зближення двох вимірів – людського і тваринного, до співвіднесеності двох світів є суттєвою при вивченні КСС англomовної байки у річищі когнітивної лінгвістики через те, що більш глибокий рівень осмислення смислового розгортання тексту байки можна досягти через фреймовий аналіз. На даному етапі дослідження ми виокремлюємо два домінуючих фрейми “людське суспільство” та “суспільство тварини”.

Таким чином, концептуально-семантичний аналіз тексту англослов'янської байки дав змогу виявити тенденції і зміни в її КСС, які свідчать про основні етапи генези байки як жанру, й відповідно, руйнацію канонічного взірця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури. – К.: Либідь, 2001. – 488 с.
2. Кузьмичев И.К. Литературные перекрестки: Типология жанров, их историческая судьба. – Горький: Волго-Вятское книжное издательство, 1983. – С. 187.
3. Анненкова Н.М. Лингвостилистическая характеристика прозаической басни (на материале Лессинга и других немецких писателей): Дис. ...канд.филол.наук: 10.02.04 / МГПИИЯ им. М.Тореза. – Москва, 1977. – 176 с.
4. Белинский В.Г. И.А.Крылов // Избранные статьи. – М.: Детская литература, 1965. – С. 219 – 235.
5. Выготский Л.С. Психология искусства. – М.: Педагогика, 1987. – С. 83 – 140.
6. Гаспаров М.Л. Античная литературная басня (Федр и Бабрий). – М.: Наука, 1971. – 280 с.
7. Потемня А.А. Теоретическая поэтика. – М.: Издательский центр “Академия”, Спб.: Филологический факультет СпбГУ, 2003. – С. 60 – 107.
8. Стенник Ю.В. О специфике жанровой природы басни // Русская литература. – 1980. – № 4. – С. 106 – 119.
9. Сазонова Л.И. От басни барокко к басне классицизма // Развитие барокко и зарождение классицизма в России XVII – начала XVIII в. – М.: Наука, 1989. – С. 118 – 148.
10. Піхтовнікова Л.С. Синергія стилю байки, Німецька віршована байка

- XIII – XX століття. Монографія. – Харків, 1999. – 220 с.
11. Юнкельсон Н. О басенном жанре // Дальний Восток. – 1957. – № 6. – С. 176 – 180.
  12. Піхтовнікова Л.С. Еволюція німецької віршованої байки (XIII – XX ст.): жанрово-стилістичні аспекти: Автореф. дис. ... докт. філол. наук: 10.02.04, 10.01.04. – К.: КНУ, 2000. – 30 с.
  13. Степанов Н.Л. Мастерство Крылова баснописца. – М.: Советский писатель, 1956. – 289 с.
  14. Виноградов В.В. Язык и стиль басен И.А.Крылова // Язык и стиль русских писателей. Избранные труды. – М.: Наука, 1990. – С. 148 – 181.
  15. Тараненко Л.І. Просодичні засоби реалізації зв'язності тексту англійської прозової байки (експериментально-фонетичне дослідження): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. – К.: КНЛУ, 2003. – 175 с.
  16. Новикова М.А. Стиль автора и стиль перевода. – К.: УМК ВО, 1988. – С. 5 – 10.
  17. Поляков В.М. Вопросы поэтики и художественной семантики. Монография. – М.: Советский писатель, 1986. – 480 с.
  18. Гачев Г.Д. Жизнь художественного сознания. Очерки по истории образа. – М.: Искусство, 1972. – 200 с.
  19. Гаспаров М.Л. Сюжет и идеология в эзоповских баснях // Вестник древней истории. – 1968. – № 3. – С. 116 – 120.
  20. Semino E. Language and World Creation in Poems and Other Texts. – L.; N.Y.: Longman, 1997. – P. 12 – 13.
  21. Белєхова Л.І. Словесний образ в американській поезії: лінгвокогнітивний аспект. Монографія. / Вид. 2-е, доп. і перероб. – М.: ООО “Звездапад”, 2004. – 376 с.
  22. J. Chaucer. The Canterbury Tales. The Nun's Priest's Tale // The Norton Anthology. World Masterpieces. – 6th edn. – N.Y., L.: W.W. Norton & Company, 1992. – P. 1607 – 1621.

- 23.Аверинцев С.С. Риторика и истоки европейской литературной традиции. – М.: Языки русской культуры. – 1996. – 448 с.
- 24.Гачев Г.Д. Неминуемое. Ускоренное развитие литературы. – М.: Художественная литература. – 1989. – С. 327.
- 25.Татаркевич В. Історія філософії у 3-х т. – Львів.: Свічадо, 1999. – Т. 2. – 352 с.
- 26.Mandeville B. The Grumbling Hive: or, Knaves Turn'd Honest. – 2003. – 12 p. – Ел. ресурс: <<http://andromeda.rutgers.edu/~jlynch>>.
- 27.Мендельсон М.О. Американская сатирическая проза XX века. – М.: Наука. – 1972. – С. 142 – 146.
- 28.Bierce A. The Fables. – 2004. – 67 p. – Ел. ресурс: <<http://www.analitica.com/biblioteca/bierce/fables.asp>>.
- 29.Gay John. The Fables. – 2005. – 95 p. – Ел. ресурс: <<http://www.kalliope.org/JohnGay>>.
- 30.Кухаренко В.А. Інтерпретація тексту. – Вінниця: Нова книга. – 2004. – 272 с.
- 31.Аверинцев С.С. Символика раннего Средневековья. (К постановке вопроса) // Семиотика и художественное творчество. – М.: Наука. – 1977. – С. 331.
- 32.Бранский В.П. Теоретические основания социальной синергетики // Вопросы философии. – 2000. – № 4. – С. 114.
- 33.Еко У. Поетика відкритого твору: Пер. з італ. // Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки XX ст.. – Львів.: Літопис. – 1996. – С. 414.
- 34.Thurber James. The Fables. – 2005. – Ел. ресурс: <<http://www.bigeye.com/thurber.htm>>.
- 35.Ade George. Fables in Slang. – 2005. – Ел. ресурс: <<http://www.gutenberg.org/files/11930>>.